

## II. NÁBOŽENSKÉ TRADICE S OHLEDEM NA SITUACI V ČR V KONTEXTU STŘEDNÍ EVROPY

U zkoušky si vylosujete dvě z následujících šesti otázek a jednu z nich si vyberete. Zkoušející pak vybere jeden z bodů osnovy (a-d/e), o kterém budete na základě krátké přípravy 15 minut hovořit. Doplňující dotazy členů komise se mohou týkat i ostatních bodů osnovy vámi zvolené otázky. Musíte znát veškerou literaturu, která je k dané otázce předepsána.

### 1. KŘESŤANSTVÍ I. STAROVĚK A STŘEDOVĚK

- a. Základy křesťanského myšlení: Ježíš Kristus jako historická a literární postava. Nový Zákon. Pavel z Tarsu.
- b. Témata a postavy křesťanského myšlení v 2.-5. století. Křest a eucharistie v antickém křesťanství (teologie a praxe).
- c. Křesťanství a moc: Proměny postavení křesťanství v Římské říši. Augustin a „Obec Boží.“ Křesťanství a raně středověké státní útvary. Christianizace Evropy. Církev a světská moc ve středověku (boj o investituru; konflikty; „svatí panovníci“).
- d. Křesťanství a společnost. Formy zasvěceného života: Kněžství; mnišské a další řády (antika, středověk). Středověká univerzitní kultura. Heterodoxie v antickém a středověkém křesťanství.

Literatura:

- Flusser, D., *Ježíš*, Praha: Oikúmené 2002, 97-115.
- Lambert, M., *Středověká hereze*, před. Vítek, T., Praha: Argo 2000, 21-75.
- Lane, T., *Dějiny raně křesťanského myšlení*, Praha: Plzeňská, 1999.
- Le Goff, J., *Intelektuálové ve středověku*, Praha: Karolinum 1999, 68-83.
- Pokorný, P., *Úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad 1993, 269-280.

### 2. KŘESŤANSTVÍ II. NOVOVĚK A SOUČASNOST

- a. Dělení křesťanských církví. Západní a východní křesťanství, společné body a rozdíly.
- b. Reformace 16. století a její témata. Vznikání dalších církví na reformačním půdorysu (od 17. století). Letniční hnutí, nové církve 20. a 21. století.
- c. Křesťanství a novověké ideové směry (osvícenství, racionalismus, sekularismus). Velká francouzská revoluce a křesťanství; sjednocování Itálie a pozice katolické církve; křesťanství v Prusku a Bismarckově Německu; spojení „trůnu a oltáře“ v Rakousko-Uhersku.
- d. Křesťanství a politická uspořádání 20.-21. století (autoritářské a demokratické systémy). Globální rozměr současného křesťanství (jižní Amerika, Afrika, Asie). Křesťanství a snahy o mezináb. dialog.

Literatura:

- Schilling, H. *Martin Luther*. Aleph 2017, s. 105-109, 336-363.
- Burleigh, M. *Třetí Říše: Nové dějiny*. Praha: Argo 2008, s. 212-239.
- Chenu, P. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989)*. Praha: Rybka Publishers 2012, s. 50-71, 192-208.
- Israel, J. *Revolutionary Ideas*. Princeton: Princeton University Press 2014, s. 178-192, 180-204.

### 3. JUDAISMUS

- a. Směry v judaismu. Pojetí a rozlišení ortodoxního, konzervativního a liberálního judaismu.
- b. Periodizace časového vývoje. Biblická doba, antický svět, středověký svět, postavení Židů v rámci dar al-islam, novověk (emancipace, haskala), současnost. Antisemitismus, šoa.
- c. Racionalistická tradice (Maimonides, Spinoza).
- d. Židovská literatura, mišny, Mišnatejnů, gemara, midraše, Talmud.
- e. Etapy v životě (brit mila, bar micva, manželství, pohřeb). Svátky, šabat.

#### Literatura:

- Nosek, B., Damohorská, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum 2010.
- Stemberger, G. *Úvod do judaistiky*. Praha: Vyšehrad 2010.

### 4. ALTERNATIVNÍ SPIRITUALITA

- a. New Age. Novopohanství. Wicca. Charakteristiky, kulturní a sociální procesy ovlivňující vzmach a podobu současné spirituality. Kontrakultura, hippies. Alternativní spiritualita, nenáboženská spiritualita. Pojmosloví, základní typologie. „Nová náboženská hnutí“, „kult“, „sekta“.
- b. Vývoj alternativní spirituality od historických kořenů, tradice západního esoterismu, bezprostřední předchůdci, teosofie.
- c. Základní světónázory současné alternativní spirituality. Étos alternativní spirituality, pojetí člověka. Eschatologie alternativní spirituality, typy mileniálních očekávání.

#### Literatura:

- Hanegraaff W. "The New Age Movement and the Esoteric Tradition". In: van den Broek, R., Hanegraaff W. *Gnosis and hermetism from antikvity to modern times*. New York 1998, s. 359-383.
- Lužný D. *Nová náboženská hnutí*. Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- Václavík, D. "Meze a možnosti religionistického používání pojmů sekta, církve, kult." *Religio: Revue pro religionistiku* 13/1, 2005: 29-56.
- Vojtíšek, Z. "Koncepce milenialismu". In Vojtíšek, Z. *Konec tohoto světa: milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*. Praha: Dingir, 2012, s. 7-36.
- Vojtíšek, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*. Praha: Portál, 2004.

### 5. ISLÁM

- a. Islám jako předmět religionistického výzkumu: jakými způsoby religionistika může zkoumat islám (textová analýza, historicko-kritická metoda, sociologie, antropologie, kognitivní vědy); problém předmětu (nejasná definice islámu, heterogenita pojetí v muslimské komunitě)
- b. Současná heterogenita islámu. Hlavní směry (sunnité, šíité), proudy (ismáílíja, zajdíja, reformismus, westernismus), důrazy (radikalismus, takfírismus), různé interpretace (přístupy ke Koránu a k dějinám), nová náboženská hnutí uvnitř islámu (salafismus, Subud, Nahdatu ulamá), či z islámu vycházející nová náboženství (baháismus, ahmadíja).
- c. Korán: formální technické informace, data vzniku písemné kodifikace, klíčová témata a obsahová dynamika; termíny tafsír a ta'wíl; kritické např. revisionistické teorie o vzniku Koránu.

- d. Písemné tradice: sunna, hadíthy; zařaďte sunnu do celku islámských věd – souvislost s právem, zbožností, věroukou; data vzniku, písemná kodifikace, sporné otázky v souvislosti s datem sepsání; rozdíly mezi tradicemi u sunnitů a u šíitů (protagonisté hadíthů u sunnitů a u šíitů); sbírky u sunnitů a u šíitů.

Literatura:

- Hillenbrandová, Carole, *Islám. Historie, současnost a perspektivy*, Praha: Paseka, 2017.
- Kropáček, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha: Vyšehrad, 2015 (a další vydání).
- Ostřanský Bronislav, *Současný islám. Tendence a dynamika*, Praha: Academia (edice Věda kolem nás), 2018.

## 6. NÁBOŽENSTVÍ A KONFESE VE STŘEDOVÝCHODNÍ EVROPĚ

- a. „Náboženská mapa“ středovýchodní Evropy: Míra religiozity, dominantní církve a směry v různých zemích. Regionální a demografické rozdíly (město a venkov; industriální regiony).
- b. Současná politická a etická témata v kontextu náboženství. Křesťanství a jiná náboženství v současné středovýchodní Evropě: Islám, alternativní religiozita. Agnosticismus a ateismus.
- c. Dějiny křesťanství v Česku a jejich moderní interpretace: sv. Cyril a Metoděj, sv. Václav a Vojtěch; Česká (první) reformace; Husitství, konfesní svoboda v 15. a 16. století; doba pobělohorská. Interpretace těchto období v národní historiografii 19. a 20. století. Vznik československého státu a vztah s křesťanskými církvemi (katolíci, protestanti, Církev československá husitská).
- d. Náboženství ve středovýchodní Evropě 20. století: Nacismus a náboženství. Vztahy křesťanů a židů mezi válkami a v době holocaustu. Komunismus a náboženství. Situace v různých komunistických zemích. Role náboženství v událostech pozdních 80. let (pád komunismu).

Literatura:

- Miroslav Kryl (eds.), *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Filozofická fakulta UJEP, Doplněk, Ústí nad Labem – Brno 2011, s. 110-136, 137-191.
- Karola Petr. „100 let vztahu státu s církvemi, 100 let křivd a svárů“. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 64/3, 2018: 31-47.
- Nešpor, Zdeněk (ed.) *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*, s. 21-36.
- Čornej, Petr. „Vnímání husitství v české moderní a postmoderní společnosti“. *Acta Universitatis Carolinae* LIII/1, 2013: 25-34.
- Fiala Petr, Hanuš Jiří (eds.). *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. Praha: CDK, 2001.